

Pavel Josip Šafařík.

(V spomin stoletnice njegovega rojstva sestavil Fr. Vidic.)

Slavni Dobrovský, oče slavistike, je dobil vrednega naslednika v svojem delovanju, Pavla Josipa Šafaříka¹⁾, katerega je dal Slovanom mali, zatirani, a žilavi narod slovaški.

Pavel Josip Šafařík se je rodil dné 13. velikega travna leta 1795. v borni slovaški vasi Kobelároovem, v Gemerskem komitatu. Njegov oče, doma izŠtítnika, je bil protestantovski župnik in pridigar; bil je resen, a dobrovoljen mož in je določil tudi sina za svoj stan. Govoril in pisal je slovaški in latinski, nemški in madjarski je umel le nekoliko. Šafaříkova mati Katarina, hči posestnika Káreša, je bila dobra in skrbna gospodinja, ki je vestno vzgajala svoje otroke: umrla pa je že, ko je študiral

Šafařík v Kežmarku (1812). Starejši brat Jan je bil oskrbnik v Kis-Körösu, rojstvenem kraju madjarskega pesnika Petöfija; drugi brat Sa-

¹⁾ Jos. Jireček: „Paul Joseph Šafařík“ v „Oesterreichische Revue“ 1865, VIII., str. 1 sl.; Vincenc Brandl: „Život Pavla Jos. Šafaříka“ 1887; Josip Marn: „Kopitarjeva spomenica“ 1880; dr. Konst. Jireček: „Paul Joseph Šafařík“ v „Politik“ 1895.

muvel je bil tudi oskrbniški uradnik, sestra pa se je omožila s trgovcem Šarkánjem v Rožnavi. Najmlajši je bil Pavel Josip Šafařík.

Že kot otroka ga je napotil neki dogodek k jezikoslovju. Priklatilo se je namreč nekaj ciganov v vas; pazno je poslušal mali dečko

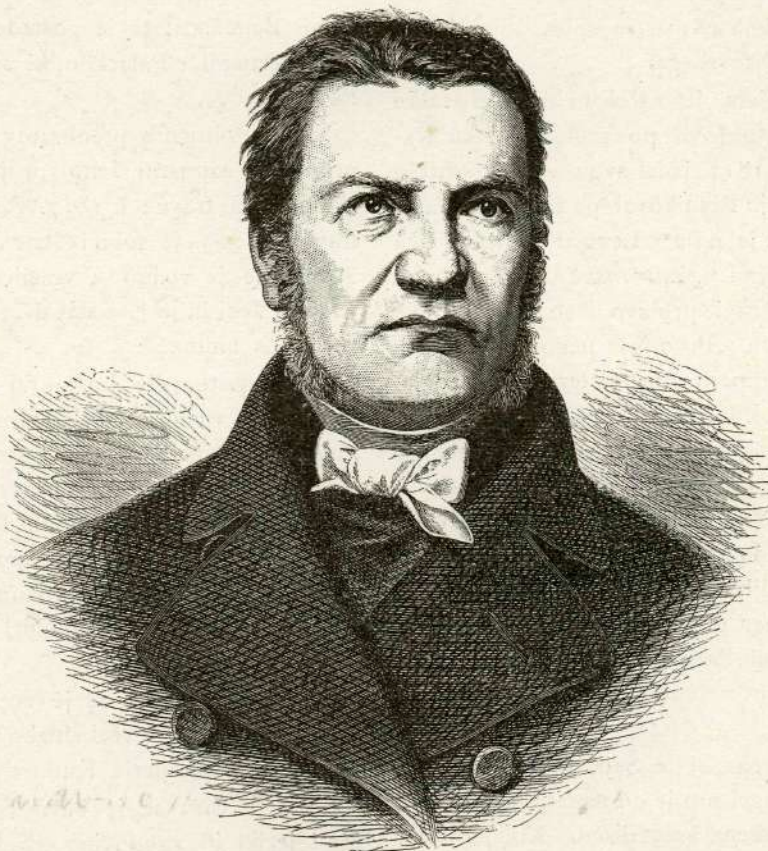
čudne glasove in besede in si jih izkušal tolmačiti. Še v poznejših letih se jih je rad spominjal in jih smehljaje se zmatral za „filologične spomine iz mladostne dóbe.“

Iz kraja ga je poučeval oče na domu. Z desetim letom (1805) je prišel na nižjo gimnazijo v Rožnavo, kjer je ostal tri leta in se naučil nemščine in madjarsščine, l. 1808. v Dobšino na „studia humaniora“, l. 1810. pa na licej v Kežmark

ob vznožju Tatre, kjer je hodil v šolo do l. 1815. in se učil filozofije, teologije in ogerskega prava.

V Kežmarku je bil odgojitelj v rodbini Goldbergerjevi, kjer je imel prijetno življenje.

Uplival je tedaj mnogo nanj prof. Genersich, ki je pozneje umrl na Dunaju kot profesor evangeljske fakultete, in Danijel Mihálik.

P. J. Šafařík.

Izmed svojih tovarišev si je pridobil Šafařík več prijateljev; med njimi je bil v prvi vrsti Jan Benedikti, s katerim sta bila pozneje tudi v Jeni skupaj, in ki je postal profesor v Kežmarku († 1847); drugi so bili Malorusi in zlasti Srbi. Od teh se je naučil srbsčine in cirilice. V Kežmarku se je vzbudila v Šafaříku ljubezen do slovanskega jezika in njegove književnosti. Že v domači vasi ga je pisatelj Novák opozoril na novočeško književnost; tu pa se je začel baviti s spisi slovaškega župnika Bohuslava Tablica, največ pa je nanj uplivala češka prestava Miltonovega „Izgubljenega paradiza“, katerega je Jungman, takrat profesor v Lito-meřicah, izdal leta 1811., in spisa „Slavin“ in „Slovanka“ Dobrovskega.

Z Benediktijem je začel nabirati slovaške národne pesmi gotovo po vzgledu Vuka Karadžića, ki je l. 1814. izdal svojo zbirko srbskih narodnih pesmij. Pesnikoval pa je tudi Šafařík sam, in l. 1814. je izšla v Levoču mala knjižica pesmic, naslovljena: „*Tatranská Můža s lirou slovanskou*“. Drugi proizvodi so bili pozneje natisnjeni v listu „Prvotínny pěkných umění“ (Prvenci lepih umetnostij), katerega je izdajal na Dunaju prof. Hromádka. Prof. Palkovič v Požunu je prerokoval tedaj 19letnemu pesniku lepo bodočnost, in v novejšem času se je slavni pesnik Vrchlický sam izrazil, da je bil mladi Šafařík brezdvomno pesniško nadahnjen. Palkoviču le ni bilo po volji, da si je „koyal“ Šafařík nove besede, pri čemer ga je krepko podpiral Jungman, dočim so bili Palkovič, Nejedlý, Kramerius, Hněvkovský i. dr. v tem oziru pravi konservativci.

Denar, katerega si je Šafařík prislužil kot odgojitelj, pomogel mu je do nadaljnega učenja na kakem nemškem vseučilišču. Ko je dobil tudi potrebno dovoljenje, odločil se je za Jenó, kamor se je napotil preko Požuna, Dunaja, Brna in Prage v listopadu l. 1815. Takrat se mu je prvokrat vzbudilo hrepenenje, da bi ostal v Pragi.

V Jeni se je odprl Šafaříku nov svet. Razven bogoslovnega predavanja je poslušal tudi druge profesorje: jezikoslovca Eichstädta, zgodovinarja Ludena, matematika Münchowa, Friesa, Okena in druge. V prostih urah je sedel v knjižnici,

prepisaval staročeške rokopise, študiral slovnice slovanskih jezikov in že takrat zbiral podatke za slovstveno zgodovino slovansko. V tem času je prestavil Schillerjevo dramo „Maria Stuart“ in Aristophanove „Oblake“ na češki jezik. Prva je izšla v Pragi leta 1831., dočim so se tiskali od „Oblakov“ radi tedanjih razmer v cenzuri samo nekateri odlomki.

V Jeni je našel Šafařík več rojakov. J. Jireček pripoveduje, da je gojil posebno prijateljstvo z Janom Kollárjem, pesnikom „Slávy dcere“, dočim méni prof. K. Jireček, da se je ž njim seznanil šele na Ogerskem l. 1819. Malo pred njegovim odhodom iz Jene je prišel tje že znani Benedikti; ta je posredoval, da se je Šafařík seznanil s Palackim, ki se je šolal tedaj v Požunu.

Radi političnih preobratov pa je bil Šafařík primoran zapustiti Jenó in je odpotoval začetkom vel. travna l. 1817. Pozneje, 5. malega travna l. 1819., je dobil iz Jene doktorski diplom. Šafařík se je vedno z veseljem spominjal bivanja v Jeni in je je nazival „*exsilium corporis, paradisus animae*“.

Med potom je hospitiral pri orijentalistu Gesenius-u v Halle in klasičnem filologu G. Hermann-u v Lipsiji. Nekaj časa se je mudil v Pragi, kjer je spoznal Dobrovskega, Jungmana, Presla, Hanko i. dr.; toda Praške „črkarske vojske“ so se mu zdele premalenkostne. Začetkom rožnika je bil v Požunu pri Palackem, poletje pa je prebil doma pri očetu in sorodnikih.

V jeseni l. 1817. se je zopet vrnil za dve leti v Požun in prevzel službo odgojitelja v hiši plemenitaža Kasparja Kubinyja.

V tem času se je bavil Šafařík z modernimi jeziki in zgodovino. S Palackim pa sta skupno študirala estetiko in češko pesništvo. Sad tega delovanja je bil spis „*Počátky českého básnictví, obzvláště prozodie*“, katerega sta izdala brezimno l. 1818., in ki je bil naperjen proti prozodiji Dobrovskega; ta je namreč trdil, da je naglas jedino odločilen v pesništvu. Spis je vzbudil veliko zanimanje, in leta 1820. je že izšel protispis od Hněvkovskega: „*Zlomky o českém básnictví*“, ki pa nikakor ni mogel po-biti njunih nazorov.

Opomniti še moram, da je Šafařík popolnoma opustil teologijo, dasi je doma že nekolikokrat baje z uspehom pridigoval.

Pomladi l. 1819. je dobil poziv, da bi prevzel ravnateljstvo novo ustanovljenega srbskega gimnazija v Novem Sadu. Ločil se je od Palackeega in sledil v kimovcu l. 1819. pozivu.

Novi Sad, novo pozorišče Šafaříkovega delovanja, je bil za Pešto prvo mesto za trgovino na Ogorskem. Bogati zakladi staroslovenskih spomenikov in rokopisov v Karlovcih in v raznih samostanih Fruške gore so vabili Šafaříka k sebi. Tu se je rad mudil; povsodi so ga prijazno sprejemali; menihi so mu z veseljem stregli, če je hotel pregledovati njihove knjižnice ali rabil kaj iz njih. Šafařík si je pridobil v Novem Sadu kmalu obče prijateljstvo.

Med njegovimi prijatelji so bili: Lucijan Mušicki, ki ga je pozdravil o njegovem prihodu s staroslovensko odo; pozneje je bil škof v Karlovcih; metropolit Stratimirović, Vuk Stefanović Karadžić, Jurij Magarašević († 1830), ki je ustanovil l. 1825. „Letopis“; Platon Atanacković (umrl l. 1867. kot škof v Novem Sadu); dr. Sladžić (Miloš Svetić), ustanovnik „Maticе srpske“ i. dr. Knez Miloš Obrenović je Šafaříka jako čislal. V Belemgradu je bil Šafařík samo enkrat (l. 1826.).

L. 1822. si je zgradil Šafařík domače ognjišče in se poročil z Julijo Ambrózy de Zseden, katera ga je vneto podpirala pri njegovem delu, zlasti, ko je bil potem cenzor v Pragi. O svoji poroki je pisal I. Kollárju: „Naděje se od přátelské laskavosti Vaší srdečného podílu na mé radostí, oznámiti Vám musím, že ten Slovák Rosovák, co někdy trioletty a ballady psal a sonetty rýmoval, potom tří časové písmicky nakousl, nyní novou domácí činohru začál, ačkoli ne sam více, alebrž ctnou pannou Boženou Julii Ambrosy, jakožto ode dne 17. června svou přemilou ženou.“

V Novem Sadu se je Šafařík marljivo lotil dela. L. 1826. piše sam Kollárju: „Jsem tolikými ideami a plany zaměstknán, že nepochybně celý život k dovedení desátého dílu ne dostačí.“ Toda njegova služba ga je izpočetka nekoliko ovirala, kar se je sicer pozneje zboljšalo. Ni pa imel dotike s svetom. Pri tedanjih prometnih

razmerah je trajalo dolgo časa, predno je kaka nova knjiga priromala v Novi Sad. Vrh tega ni bilo njegovo zdravje trdno. Močvirnata okolica novosadska mu ni prijala; začel je bolehati, dobil mrzlico, in leta 1823. ga je spravila vodenica skoro v grob.

Druga nepravilica, ki mu je zagrenila bivanje v Novem Sadu, bila je l. 1825. Ravnatelj srbskega gimnazija v Karlovcih, Magda, je izdal ogersko geografijo, v kateri je trdil, da bi bila Ogerska zбоk svojega prirodnega bogastva lahko samostojna. Zategadelj je vlada Magdo odstavila in vrh tega izdala ukaz, da protestanti ne smejo biti več profesorji. Šafařík je moral pustiti ravnateljstvo, profesuro pa je obdržal po posredovanju prijateljev.

V zvezi s Kollárjem in Benediktijem je izdal Šafařík v dveh zvezkih l. 1823. in l. 1827. slovaške narodne pesmi: „*Pisně světské lidu slovenského*“; leta 1827. je nasvetoval ustanovitev „Maticе Slovenske“¹⁾, a brez uspeha.

Potem se je posvetil zlasti slovanski filologiji in zgodovini. Vnemala sta ga Dobrovský in njegov učenec Kopitar, s katerim se nista posebno dobro razumela. Ko je bil Šafařík v Novem Sadu, dopisovala sta si pridno; Kopitar mu je svetoval marsikaj. Ko pa je hotel učitelj svojega učenca vkovati v pretesne okove, uprl se mu je le-ta in opustil zvezo z njim l. 1837. Razmerje med njima se je potem še poostriilo in se razvilo do nasprotstva. Iz pisem, ki jih je pisal Šafařík Pogodinu, razvidimo, da je celó sovražil Kopitarja. Imenuje ga „Bösewicht“, „dvorni slavist“, „Dunajski Mephistopheles“ in še več. Da Kopitar ni posebno milo ravnal s Šafaříkom, kakor se trdi v „Kopitarjevi spomenici“, sodi se lahko po Šafaříkovih pismih; da bi bil pa Kopitarjev namen le podla denunciacija, kakor si je domišljeval Šafařík sam, in kakor trdi Brandl, pa tudi ni verjetno. Toliko se mi je zdelo vredno omeniti o razmerju med Šafaříkom in Kopitarjem, ker se baš isto na obeh straneh nekoliko pretiruje.

Razven omenjenih mož sta uplivala na Šafaříka tudi poljska učenjaka Rakowiecki in Surowiecki; ta je izdal l. 1823. „Sledzenie początków narodów słowianskich“ v Varšavi. Stopil

¹⁾ Slovaki imenujejo svoj jezik „slovenský“.

je tudi v dotiko z Vostokovom in študiral dela Boppova in Grimmova.

L. 1826. je izšlo v Pešti njegovo prvo znanstveno delo: „*Geschichte der slavischen Sprache und Litteratur nach allen Mundarten*“ (II. izdaja v Pragi leta 1869.). Knjiga je bila v prvi vrsti namenjena učeči se mladini, ki še ni imela takega pripomočka. Spisal jo je Šafařík s trudom, ker je sam moral šele vse raziskavati.

Delo je našlo splošno priznanje, in l. 1828. je sledilo: „*Abkunft der Slaven*“ po Surowieckem in je nekaka kritika njegove razprave.

V tistem času se je bavil Šafařík tudi s topografijo in geografijo in je priobčil nekaj člankov v dunajskih „*Jahrbücher der Litteratur*“. Namerjal je izdati zemljevid Srbije in Bolgarije, a tega ni dovršil.

Tem marljiveje je proučeval literarno zgodovino, katero je hotel novo izdelano in razširjeno izdati; skončal je samo srbski, hrvaški in slovenski del leta 1832., s tiskom pa je vedno odlašal. Šele Jos. Jireček je izdal to delo kot „*Geschichte der südslavischen Litteratur*“, Praga 1864—1865 (trije zvezki), ki je velike vrednosti.

Radi podatkov za slovenščino se je obrnil Šafařík do Matije Čopa, ki je svojemu učenemu prijatelju radovoljno ustregel in mu v rožniku l. 1831. poslal svoj spis.

Najmarljiveje se je bavil Šafařík s starim srbskim slovstvom ter prepisoval listine in rokopise itd. Zbiral je srbske spomenike in ustanovil lepo zbirko rokopisov, ki je sedaj v češkem muzeju. Že l. 1828. je hotel zbrane spomenike izdati, odložil je potem to in v Pragi nadaljeval priprave za tisek, toda šele l. 1851. so izšli: „*Památky dřevního písemnictví Jihoslovánův*“ kot prva knjiga; delo je potem zastalo, materijal pa so porabili pozneje Miklošič, Daničić i. dr.

V zvezi s tem je bil spis: „*Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der serbischen Mundart*.“ Pešta 1833 — jako dobra razprava gledé statistike, zgodovine in

starosti srbsčine s teksti. Ustregel je ž njo zlasti Vuku Karadžiču in njegovim pristašem, ki so se trudili srbskemu narodnemu jeziku, katerega je tedaj izpodrivala staroslovenščina, pridobiti pravo veljavo.

Šafaříkovo mnenje je tudi močno uplivalo na preosnovo hrvaškega literarnega jezika in pravopisa po Ljudevitu Gaju, s katerim si je dopisoval.

V vprašanju staroslovenščine se Šafařík ni mogel okleniti niti Dobrovskega niti Kopitarja; spoznal je v pravi meri vrednost in važnost staroslovenščine, o domovini staroslovenskega jezika pa je imel tudi on krivo mnenje z ozirom na sedanost, ko zmaguje macedonska hipoteza.

V tem času je spisal ocene o izdaji Dobrovskega „*Historia de expeditione Friderici imperatoris*“ (1828), o Katančičevem „*Orbis antiquus*“ in „*Istri adcolarum geographia vetus*“ l. 1829.

Šafaříkovo delovanje v Novem Sadu je bilo torej jako plodonosno. Vsi so ga podpirali, in priznati se mora, da so Srbi vedeli ceniti moža, katerega so imeli v svoji sredi.

Med tem je dobil Šafařík tri pozive v Požun, Kežmark in v Rusijo.

V Rusiji je sprožil Köppen misel, da bi se pozvali Hanka, Šafařík in Čelakovský v Petrograd. Določila se jim je znatna plača, in njihova naloga bi bila, sestaviti etimologični slovar slovanskih jezikov in ustanoviti slovansko knjižnico. Toda pogajanja so se razbila; ravno tako je odklonil Šafařík poziv v Požun in Kežmark. S tem večjo silo pa se ga je sedaj lotilo hrepenenje zapustiti Novi Sad in se preseliti v Prago. Omenil sem že nekoliko nepravilnosti, ki so mu zagrenile bivanje v Novem Sadu, a razmere so se še vedno slabšale. Gimnazij je začel propadati, napočila je doba madjarskega šovinizma — in Šafařík je spoznal, da mirnemu znanstvenemu delovanju tam ni več mesta.

V spomladi l. 1833. je odložil profesuro, zapustil Novi Sad in se preselil za vedno v Prago.

(Konec.)

Pavel Josip Šafařík.

(V spomin stoletnice njegovega rojstva sestavil Fr. Vidic.)

(Konec.)

Na Češkem so se bile razmere med tem časom precj izpremenile. Književnost se je začela razcvitati, in nastopili so v letih 1820. do 1830. možje:

Kollár, Čelakovský,

Chmelenský,

Šneider, Vinařický in Sušil,

ki so s pesmimi, polnimi ognjenega domoljubja, vspodbujali k delu. L. 1830. se je ustanovila po prizadevanju Jungmana, Presla in Palackega „Maticе česká“, katera je izdajala razna dela. Leta 1827. je začel izhajati „Časopis českého muzeja“, kateremu je bil Palacký urednik. Toda v šolah in uradih češki jezik še ni imel nobene veljave.

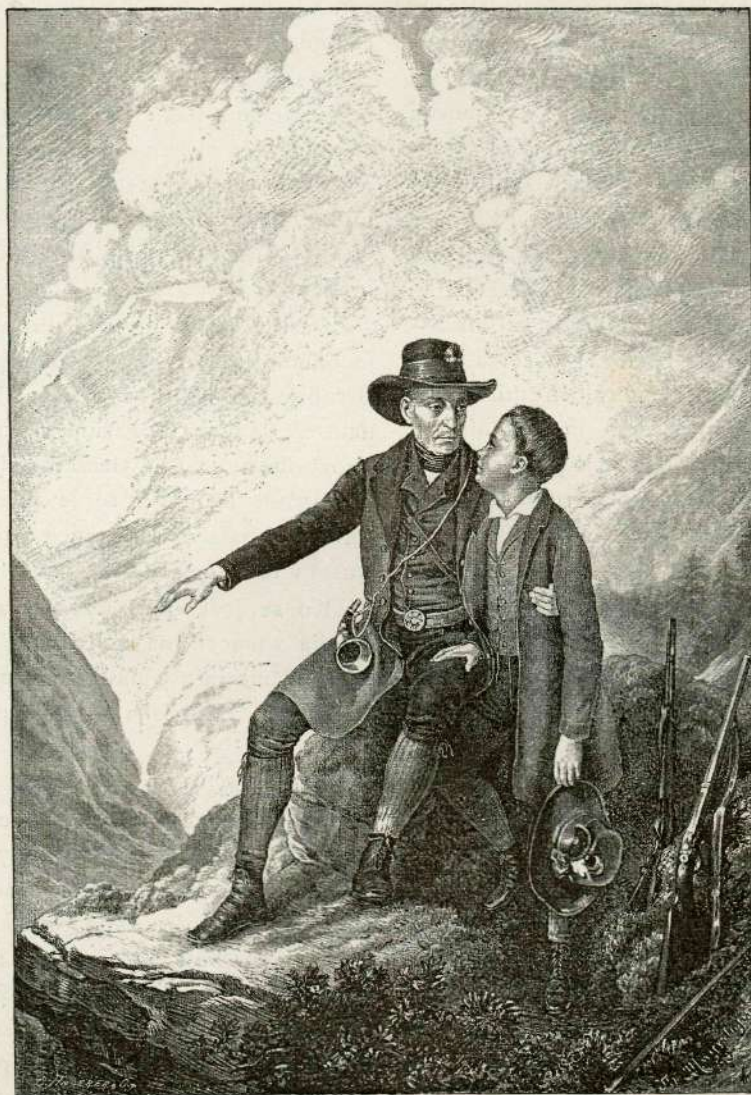
V takih razmerah je prišel torej Šafařík v Prago, kjer so ga prijatelji sprejeli z veseljem. Vlada pa ga ni bila nič vesela in je z nekako nezupnostjo zasledovala njegovo delovanje.

„DOM in SVET“ 1895, št. 14.

Šafařík je bil izpočetka brez službe. Njegovi prijatelji, v prvi vrsti Palacký, so zlagali denar, katerega so mu dali kot muzejsko dotacijo, da mu zagotovijo obstanek. Šafařík sam ni nikoli zvedel, da je bil to le dar iskrenih prijateljev.

Tesna vez prijateljstva je vezala Šafaříka s Palackim; pomagala sta drug drugemu pri literarnem delu. Kmalu po prihodu v Prago je pisal Šafařík Kollárju: „Bez Palackého zde věci nejdou jinak; on jest jediný, který to všechno v běhu udržuje. Výborný Jungmann celý ve Slovníku vězí a ovšem dobře dělá.“ In malo pozneje: „Palacký . . . jest duše všeho našeho

jednání.“ — Nekoliko si je prislužil Šafařík kot urednik „Světozora“, ki je izhajal leta 1834. in 1835. V prvi vrsti pa se je posvetil slo-

Nadvojvoda Ivan, dobrotnik Štajerskega, umrl 1. 1859.

27

vanski zgodovini. Odtegnil se je tako rekoč popolnoma svetu, živel le učenju in občeval samo z literarnimi prijatelji. Doma pa so ostro pazili, da ga niso motili. — In l. 1836.—1837. so izšle s pomočjo „Matice české“ „*Starožitnosti slovanské*“, največje njegovo delo, kritična in temeljita razprava o najstarejši zgodovini slovanskih narodov. Ves učeni svet je občudoval slavno delo in se čudil velikemu duhu Šafaříkovemu. Delo je zaslulo kmalu po celem svetu in doneslo Šafaříku nevenljivo slavo. Razne učene družbe in akademije so ga imenovala pravim in častnim članom. „Starožitnosti“ so se kmalu prevédle v razne jezike; Bodjanskij jih je prevél na ruski jezik (1838 Moskva), Bonkowski na poljski (1842), Mosig v. Aehrenfeld na nemški jezik (Leipzig 1843/44).

A delo ni bilo končano. Po Šafaříkovem načrtu je bil to le prvi del, drugi del pa bi moral obsegati kulturno zgodovino; žal, da Šafařík ni dovršil svojega načrta. Izpočetka je bil preveč zmučen in je bil potreben miru, pozneje pa je prišlo drugo delo in potisnilo to vprašanje bolj v ozadje. Vendar je priobčil nekaj posameznih razprav, nanašajočih se na ta predmet, v „Časopisu českého muzeja“.

L. 1837. je dobil od vlade mesto cenzorja za beletristiko z letno plačo 400 gld. in l. 1838. do 1842. je prevzel uredništvo „Čas. česk. m.“, kar je jemalo mnogo časa; zlasti cenzura je bila mučna in duhomorna in ga zapletla večkrat v razne homatije.

Kljub temu se je marljivo bavil s slovstveno-zgodovinskimi vprašanji in je priobčil več razprav. Posebno se je zanimal za staročeško književnost. S Palackim je objavil leta 1840. „*Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache*“, potem zagovor „Libušinega soudu“ in še marsikaj proti ugovorom Kopitarjevim.

Šafařík, Jungman, Čelakovský in Hanka so sistematično raziskovali staročeške rokopise in priobčili razne razprave. Leta 1845. je dokončal Šafařík spis: „*Počátkové staročeské mluvnice*“, ki je bil namenjen za uvod k prvi knjigi: „*Výbora*“ in češke literature.

V zvezi s „Starožitnostmi“ je bilo etnografično delo „*Slovanský národopis*“ (l. 1842.) z etnografično karto slovanskih narodov (Zeměvid

slovanský). Tudi to delo je bilo znamenito; najlepši dokaz za to je, da so se v kratkem natisnile tri izdaje in da je „Narodopis“ prevél Bodjanskij na ruski jezik in Dalman na poljski. V „Narodopisu“ je razdelitev Slovanov v debla, njih jeziki, narečja; s kratkimi besedami je označena slovstvena zgodovina vsakega debla, slovarji, slovnice in zbirke narodnih pesmij. Dr. Karol Glaser se je v prvem zvezku svoje „Zgodovine slovenskega slovstva“ pri razdelitvi slovenskih narečij tudi naslanjal na Šafaříkov „Narodopis“.

Med vsem tem časom je zbiral Šafařík, kakor že v Novem Sadu, in pripravljal tvarino za *etimologični slovar* slovanskih jezikov; priobčil je nekaj spisov o sestavi jezika v „Časop. česk. muz.“, toda ni mu bilo usojeno, da bi bil dovršil svoj namen. Šele Miklošič je nadomestil to delo l. 1886.

Dasi je Šafařík hrepenel po profesuri, vendar je odklonil l. 1841. ponudbo za vseučilišče v Berlinu in opetovane pozive v Rusijo. Upal je namreč, da bodo pogajanja z drugimi državami opozorila avstrijsko vlado. Toda zaman; ta se ni zmenila zanj, ker se je povsodi bala panslavizma. Šafařík je bil med tem imenovan kustosom na vseučiliški knjižnici v Pragi.

Ko se je l. 1847. ustanovila cesarska akademija znanostij na Dunaju, bil je Šafařík jeden prvih rednih udov; nastopal je uspešno in zlasti v seji dne 2. svečana l. 1848. prodril s svojim mnenjem.

Želja, da bi se mu odprla pot do profesure, postajala pa je vedno krepkejša, in upal je, da se mu uresniči. L. 1847. je vložil sam prošnjo za ustanovo izredne stolice za slovansko filologijo; prošnjo je podprl s krepkimi in prepričevalnimi besedami, in dne 11. sušca l. 1848. se mu je uresničila dolgoletna želja: Šafařík je dobil dovoljenje, da čita na vseučilišču o slavistiki. A še predno je imel priliko nastopiti prvokrat na svojem novem mestu, preprečilo je nemirno in viharno leto 1848. njegove načrte. Težko mu je bilo, a odpovedal se je stolici, katero je potem zasedel Fr. L. Čelakovský, dodosedanji profesor v Vratislavi.

Po letu 1848. je bil Šafařík večkrat pozvan v komisije, ki so se bavile z učnimi načrti;

vedno je zastopal stališče ravnopravnosti tudi za slovanske jezike. Pomagal je sestavljati češko pravno-politično terminologijo (1850) in znanstveno terminologijo za srednje šole (1853). Dne 25. mal. travna leta 1848. je dobil mesto bibliotekarja na praškem vseučilišču, katero je z veseljem in hvaležno sprejel.

Dasi je Šafařík posvetil vse svoje sile večinoma znanosti, ni se popolnoma umaknil političnemu življenju; burni njegovi valovi so ga potegnili s seboj.

Sprožila se je misel o slovanskem kongresu, ki naj bi se vršil v Pragi in označil želje slovanskih narodov avstrijskih. Dne 31. vel. travna l. 1848. se je sestavil kongres v treh skupinah: jugoslovanski, poljsko-maloruski in češki; v zadnji so volili Šafaříka za predsednika. Dne 1. rožnika pa je bil izvoljen celo predsednikom kongresa. Imel je važno nalogo, in vse bi se bilo dobro obneslo, da ne bi bili Poljaki napravili razporov. Nemiri, ki so nastali nato v Pragi, spravili so se v zvezo s kongresom, ki na ta način ni dosegel svojega smotra. Po kongresu se je Šafařík popolnoma umaknil političnemu življenju; odklonil je državnozborski mandat in sprejel le deželnozborskega, ker je upal tam delovati za preosnovno šol.

Znanstvene študije je posvetil Šafařík sedaj glagolici. Potovanje ruskega učenjaka Grigoroviča po Atosu, Macedoniji in Bolgariji je izdatno razsvetlilo to vprašanje. Mnogo sta k temu pripomogla tudi hrvaška učenjaka Kukuljević in Brčić.

Sad Šafaříkovega raziskavanja je bila razprava: „*Památky hlaholského písemnictví*“ 1853, v kateri je označil cirilico za starejšo, glagolico pa umestil v čas Cirilovih učencev. Ko pa je prof. Const. Höfler našel praške glagolske odlomke, v katerih se je poznal sled staročeškega vpliva v staroslovenščini, premenil je svoje mnenje in prisodil glagolici večjo starost. Ko se je pripravljajal za daljšo razpravo, zadel ga je hud udarec. Leta 1857. mu je začel pešati um, in pokazali so se znaki blaznosti. Preobilo delo je bilo tega krivo. K sreči se mu je zdravje zopet povrnilo, in v grudnu leta 1857. je dokončal razpravo: „*Ueber den Ursprung und die Heimat des Glagolitismus*“. To je bilo nje-

govo zadnje večje delo, v katerem je spoznal in dokazoval, da je glagolica starejša in iznajdba Cirilova. Marljivo se je bavil tudi s spisi Chelčičkega in Jana Blahoslava, toda njegovi živci so bili že preveč vznemirjeni, in l. 1860. je zopet zbolel. Duh se mu je zopet stemnil in 23. velikega travna l. 1860. je skočil v Vltavo. Rešili so ga še o pravem času; nepričakovano naglo je zopet okreval, in čez osem dnij so ga že lahko obiskovali prijatelji in se razgovarjali z njim. Preselil se je potem za nekaj časa v Radaun pri Dunaju, da si odpočije od prevelikega napora in se zopet okrepi. Dne 30. vinotoka l. 1860. je stopil v pokoj, katerega si je bil pošteno zaslužil. Žal, da ga ni mogel v zasluženih meri uživati. Vid mu je začel pešati in roka mu je postala nerabna. Vrnil se je zopet v Prago l. 1860., ko je bil čez poletje precēj okreval. A že 26. rožnika leta 1861. opoldne je umrl v svojem stanovanju v Pragi.

* * *

Šafařík je bil učenjak v pravem pomenu besede. Vstrajno in brez odmora se je trudil, da bi pospešil in utrdil kulturni razvoj Slovanov. Hotel je pridobiti Slovanom pri drugih narodih veljavo s tem, da jim je pokazal, kake zaklade hranijo Slovani v sebi, v svoji tradiciji, v jeziku, literaturi in zgodovini. V ta namen je napel vse svoje moči in se ni ustrašil nobene zapreke. In dosegel je svoj namen. Pokazal je svetu, da so Slovani starodavni evropski narod, in ovrigel mnenje, da bi bili šele v poznejših časih prišli z drugimi barbarskimi narodi iz Azije.

Šafařík je bil resnicoljuben, in njegovo odkritosrčno vedenje ga je priljubilo vsem, ki so občevali z njim. Če je ocenjal dela drugih, ni nikdar bahavo kazal svoje večje učenosti; če je spoznal svojo napako, popravil jo je rad. Postavil se je vedno na pozitivno stališče in pisal le to, o čemer je bil popolnoma prepričan. Kako temeljita so bila njegova dela, dokazuje, da imajo še danes po tolikih letih stalno vrednost.

Po posvetnem blagu in odlikovanju ni hrepenel; dasi je bil mnogokrat v slabem gmotnem stanju, vendar je odklanjal vse ponudbe Nemčije in Rusije, kjer bi se bile njegove gmotne razmere sijajno zboljšale. Storil je to iz čistega

domoljubja, delati je hotel v domovini med svojim narodom.

Z mnogimi, velikimi učenjaki je bil v zvezi, tako z Grimmom, Preissom i dr.; posebno pridno in zaupno je dopisoval Pogodinu, kateremu je mnogokrat tožil o svojem slabem stanju ter ga prosil za različne knjige in pripomočke. Opravičeval se je zato nekoč, pišoč mu: „Ne beračim za sebe, beračim za vědo!“ — Ťal, da je Ťafařik većino pisem sam uničil.

Ťafařikova smrt je globoko pretresla vse slovanske narode. Pogreb je bil velikanski; nje-

govo truplo počiva na evangelijskem pokopališču v Pragi, blizu cerkve slovanskih apostolov, katera je čislal tako visoko. Velik spomenik kaže mesto, kjer počiva slavni učenjak slovanski. V biblijoteki praškega vseučilišća stoji njegov kip iz kararskega marmorja. Njegovo knjižnico in bogato zapuščino je kupil češki deželni zbor in jo oddal deželnemu muzeju; s tem je najlepše in najboljše počastil velikega moža.

O stoletnici njegovega rojstva bodi ta kratka črtica skromen spomenik slavnemu učenjaku tudi pri nas Slovencih!

Najlepši biser.

Náš skrbni oče, mili car,
Visok, mogočen si vladar.
Deset rodov ti speva slavo,
Devetnajst kron ti diči glavo,
Devetnajst kron demántnih, zlatih,
In polnih biserov bogatih;
Najlepši biser, car naš vrli,
Nedavno smo v Ljubljani zrlí,
In ta, o car, solzé so tvoje,
Ki točiš jih za ljudstvo svoje.

Zgodilo se veliko noč,
Da je prišla potresna moč,
Pustošila Ljubljano belo,
In strla nam jo skoraj celo.
Nesrečnim bilo ni tolažbe,
Obupnim bilo ni oblažbe.
Po oni toge-polni noči,
Ni bilo, ni je nam pomoči.
Ti spomnil, car, si se naróda,
Ki ga zadela je nezgóda.

Car, videl si nesreče kraj,
Pomiloval si nas tedaj,
Pomiloval in jokal z nami,
Pomiloval si nas s solzami.
Tedaj smo videli otroci
Najlepši biser v Tvojem oci.
Nesrečni — v radosti smo mrlí,
Ko Tebe, car, smo v solzah zrlí.
Saj najsvetlejši, najbolj dragi
Tvoj biser sóla je, car blagi

Visoki Oče, večni Bog,
Ki osrečuješ zemlje krog,
Ohranjaj, čuvaj nam cesarja,
Osrečaj milega vladarja.
Najlepša krona carja venčaj,
In blagodejno mu obsenčaj
Naróde vse dvokrili orel,
Da slednji národ zanj bo gorel.
Mi pa za biser — solze zlate,
Mi kri, o car, darimo za-Te.

Anton Hribar.

Zvečer.

Zašló je solnce poletnega dneva,
V nižave ulega tihotni se mrak;
V naravi zavlada zdaj pokoj sladák,
Le slavec v grmičju veselo popeva
Pesem večerno.

Ťe zvezda pri zvezdi na nebu zaseva,
Nocoj ne zakriva noben je oblak;
Ves z vonjem cvetičnim najpolnjen je zrak,
In s čarobnim krilom noč tajna odeva
Obzorje širno.

Čuj, drevje po gaju na lahko šumeva,
In potok šepeče po kamenju jak:
Pobožne molitve šepět se zdí tak
Ki v blaženih hipih iz srca vskipeva
Tiho in verno.

Potóka šumljanje mi duša umeva,
Kot potok hitim, in tako hiti vsak;
V neznano daljavo nas vēde korak,
„Tje v večno morjé“ — mi vodica odmeva —
„Greš neizmerno.“

J. O. Golobov.